

Sympóziu Vor 400 Jahren: Der Dreißigjährige Krieg, Vídeň 27. a 28. února 2018

Letošní rok je plný velkých a kulatých výročí, což platí nejen pro Českou republiku, ale i pro Rakousko, které si připomíná jak vznik vlastní republiky, tak anšlus v roce 1938, a s tím i začátek druhé světové války. Nezapomnělo nicméně ani na ozbrojený konflikt, který začal a vlastně i skončil v Praze, na třicetiletou válku. V posledních únorových dnech uspořádala vídeňská Akademie zemské obrany (Landesverteidigungsakademie Wien) ve spolupráci s Österreichische Gesellschaft für Heereskunde ve svých prostorách, konkrétně v půvabné barokní sala terreně, dvoudenní zasedání k této problematice a přizvala nejen domácí, ale i německé historiky, po jednom zástupci pak z Polska, Švédska a ČR.

Po přivítání a úvodních proslovech se slova ujal Robert Rebitsch s příspěvkem k typologii války na příkladu vojensko-historického výkladu války třicetileté. Poukázal v něm na známý fakt, že tehdy samozřejmě nešlo jen o velké a uspořádané bitvy, jak je známe z monumentálních pláten Pietera Snayerse, ale i o náročné vojenské manévry, pohyby na obrovské vzdálenosti, o pronásledování nepřítele apod. V tom všem sehrávala mimořádně důležitou roli logistika, jíž se autor rovněž detailněji věnoval. Lothar Höbelt následně pojmal rok 1618 a s ním spojené události jako důsledek demobilizační krize, přičemž vyšel ze známého rčení, jakkoli paradoxního, že kdo si z finančních důvodů nemohl dopřát válku, nemohl si tím spíše dopřát mír. Svou pozornost Höbelt obracel k událostem před pražskou defenestrací a tehdejší dění v říši (Liga vs Unie), ale i doutnající svár mezi Španělskem a Nizozemím označil, jistě oprávněně, za skutečný katalyzátor třicetileté války.

Po obou úvodních zazněly tři specializované referáty z oblasti vojenské historie a archeologie. Christian Ortner, ředitel Historicko-vojenského muzea ve Vídni, promluvil o vývoji taktiky za třicetileté války. Ta byla velmi proměnlivá, navíc jednotlivé armádní složky bojovaly více či méně izolovaně – např. artilerie byla spíše využívána při boji o pevnosti, zatímco v polních bitvách se nejvíce uplatňovala pěchota a při rychlých výpadech jezdecko. Zpočátku kompaktní „tercie“ španělského vzoru se postupně měnily ve flexibilnější a modernější bitevní rozestavení, a to s i ohledem na kvantitativní nárůst palných zbraní. Franz Felberbauer, vedle nereferujícího Erwina Schmidla jeden z hlavních organizátorů celé akce, představil vývoj především těchto zbraní na příkladu vojenského inventáře zbrojnice rakouského hradu Forchtenstein, kde se v neporušeném stavu dochovala děla z období třicetileté války. Věnoval se ale rovněž dalším zbraním, včetně ručních granátů, finančnímu vyčerpání střední Evropy, otázce provenience zbraní i několika nejnovějším závěrům z oblasti vojenské techniky. Spoluřešitelka unikátního projektu k výzkumu masového hrobu vojáků padlých v bitvě u Wittstocku (1636) Anja Grothe po-referovala o třicetileté válce z pohledu archeologie. Hrobem u Wittstocku svůj příspěvek nicméně nevyčerpala, její pozornost patřila též podobnému hrobu z bitvy u Lützeny (1632) a několika méně známým nálezům z oblasti severovýchodního Německa. Výzkum je zcela interdisciplinární a ke slovu díky němu přichází zvláště módní téma všedního dne, v tomto případě vojáků 17. století, o nichž toho stále víme jen velmi málo.

Hlavním a současně posledním referentem prvního dne byl Georg Schmidt z jenské univerzity, autor nejnovějšího a rozsahem (900 stran) vskutku monumentálního pojednání o dějinách třicetileté války. Ve svém příspěvku se hned v nadpisu ptal, zda byla válka opravdu boží vůlí a pokračoval až k závěrům, které silně podlamují její prezentování jako války náboženské, šlo podle něj totiž v první řadě o otázky mocenské. Tehdejší lidé se podle autora dostávali do dilematu – pokud by nečinili nic, pokoušeli by boha, pokud by se však tomuto bohem seslanému trestu bránili, dopouštěli by se hříchu. A naopak – kdo se na válce podílel, pomáhal naplňovat, jako „apokalyptický jezdec“, boží vůli.

Jednání druhého dne zahájila polská historička Anna Ziemlewska nástinem role polsko-litevské unie ve třicetileté válce. Pro českého posluchače byly zajímavé zvláště její pasáže o „lisovčících“, kteří počátkem 20. let 17. století sužovali Moravu. I v dalším průběhu války docházelo v Polsku navzdory jeho neutralitě k rozsáhlému verbování vojáků, kteří posléze bojovali v habsburských službách, za což polští Vasovci do budoucna očekávali od Vídně pomoc při nárokování švédského trůnu. Claudia Reichl-Ham pojmenovala svůj referát o tehdejších vztazích mezi Habsburky a osmanskou říší příznačně jako válku, která se nekonala. Vyjmenovala přitom i nejdůležitější vnější (poměry v Istanbulu) a vnitřní faktory (mj. hrozba z Persie), které způsobily tento „zázrak domu rakouského“ a naopak „zaslepení“ Turků, podle mnoha názorů přicházejících o ideální šanci na zasazení rozhodujícího úderu svému protivníkovi v boji o Uhry.

O Jenny Öhman v českém prostředí jistě ještě opakovaně uslyšíme – věnuje se intenzivně problematice švédské válečné kořisti ve 30. a 40. letech 17. století; na prvním místě v Praze. Ve vídeňském referátu se zaměřila na význam této kořisti pro tehdy dosud nerozvinuté, v kulturní oblasti zaostalé a izolované Švédsko. Že byl mimořádný, je nasnadě. Jan Kilián seznámil přítomné posluchače s všedním dnem prostého obyvatele českého Krušnohoří ve válečných letech na příkladu krupského řemeslníka, zemědělce, bergmistra i kronikáře Michela Stüelera. Stüeler nicméně nezachytil jen to, co se dělo v jeho domácnosti a v jeho městě (zápolení místních s vojáky nevyjímaje), ale i významné události z celého regionu, ba i z ještě většího geografického horizontu (zavraždění Valdštejna, Švédové v Praze aj.).

Anuschka Tischer se zaměřila na zajištění míru coby problém říšské politiky ve 40. a 50. letech 17. století. Při vestfálských jednáních nešlo jen o mírové podmínky, ale právě i o ono zajištění. Aplikování závěrů z Münsteru a Osnabrücku společně se stabilizací (středno-) evropských poměrů si vyžádalo ještě další desetiletí, během nějž v Evropě zůstávala velmi napjatá situace. Závěrečné pojednání náleželo Walteru Kalinovi z vídeňského Vojensko-historického muzea, v němž jsou uchovávány již zmíněné Snayersovy válečné obrazy, které platí za mistrovská díla malby svého druhu (další se dochovaly na harrachovském zámku Rohrau). Snayers je vytvářel na zakázku předních vojevůdců (Buquoy, Piccolomini). Uplatnil při nich precizně i topografii a analýzu bitev a vytvořil tím důležitý pendant k písemným relacím o bojových konfrontacích.

Bohužel, publikační výstup z vídeňského sympózia není prozatím plánován. Přesto šlo o jednání velmi plodné, se širokým prostorem pro referenty i diskuse jak bezprostředně po zaznění referátů, tak v kuloárech. A v neposlední řadě – rakouské a německé kolegy také seznámilo s dílčím výzkumem třicetileté války v ČR a Polsku.

Jan Kilián

Konference Čáslav 1618. Počátek české války, 16. května 2018, Čáslav

Dne 16. května 2018 se v budově Nové scény Dusíkova divadla v Čáslavi uskutečnila mezinárodní vědecká mezioborová konference ke třicetileté válce, kterou společně s Městským muzeem a knihovnou v Čáslavi zorganizovala Akademie věd ČR v čele s jejím Archeologickým ústavem, a to za podpory Středočeského kraje a obcí Bratčice a Horky. V čáslavském muzeu současně probíhala jen o pár dní dříve slavnostně otevřená výstava k čáslavské bitvě v roce 1618, kterou připravil především Aleš Knápek z Muzea Vysočiny Havlíčkův Brod.